

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОБРОВОЛЬНОГО ШТУЧНОГО ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ: НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ**ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF VOLUNTARY ABORTION: NEW PERSPECTIVES**

**Опацький Р.М., д.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ**

Стаття присвячена висвітленню актуальній темі адміністративно-правового регулюванню добровільного штучного переривання вагітності (аборт) в Україні. Питання штучного припинення вагітності розглядається автором як відповідальний процес в сімейних стосунках з урахуванням прийняття такого рішення спільно подружжям. Констатовано беззаперечне право жінки самостійно приймати таке рішення відповідно до медичних показань. Водночас, перебуваю чи у шлюбі, чоловік на всіх правових рівнях позбавлений будь яких прав впливати на даний процес.

Автором зроблено висновок, що проблематика правового регулювання права жінки на штучне припинення вагітності пройшла довгий історичний період осмислення та прямо залежить від культурно-релігійних тенденцій соціуму. Загалом, погляди на штучне переривання вагітності варіюється від категоричних заборон (країни де домінують закони Шаріату) до ліберальних (країни Західної Європи). Дане питання перебуває в процесі трансформації, про що свідчать систематичні мітинги та буде ще переосмислюватися.

В роботі акцентовано увагу на наявності певного дисбалансу між правами жінки та чоловіка в шлюбі щодо прийняття рішення про штучне добровільне переривання вагітності. На підстав цього, обґрунтовано необхідність певного адміністративного втручання в дану проблематику.

На чоловіка в шлюбі покладаються рівні права та обов'язки на рівні з жінкою, а від так, пропонуємо особливою умовою для проведення штучного припинення вагітності жінки що перебуває у законному шлюбі, передбачити наявність письмової згоди батька зародку. При підписанні такої згоди чоловікові в обов'язковому порядку доводяться всі можливі наслідки та ризики проведення аборт (безпліддя, виникнення хронічних хвороб, психологічні розлади, тощо).

Наявність такого інформування забезпечить рівні права жінки та чоловіка, та прямо призведе до виконання ч.1. статті 30 Сімейного кодексу України, зокрема право знати інформацію про стан здоров'я один одного.

Ключові слова: штучне переривання вагітності, аборт, шлюб, сім'я.

The article is devoted to the current topic of administrative and legal regulation of voluntary artificial termination of pregnancy (abortion) in Ukraine. The issue of artificial termination of pregnancy is considered by the author as a responsible process in family relations, taking into account the adoption of such a decision jointly by spouses. It has been established that a woman has an indisputable right to make such a decision on her own in accordance with medical indications. At the same time, whether he is married or not, a man at all legal levels is deprived of any rights to influence this process.

The author concluded that the issue of legal regulation of a woman's right to artificial termination of pregnancy has undergone a long historical period of reflection and directly depends on the cultural and religious trends of society. In general, views on artificial termination of pregnancy vary from categorical prohibitions (countries dominated by Sharia law) to liberal (Western European countries). This issue is in the process of transformation, as evidenced by systematic rallies and will be further reconsidered.

The work focuses on the presence of a certain imbalance between the rights of a woman and a man in marriage regarding the decision on artificial voluntary termination of pregnancy. On the basis of this, the need for certain administrative intervention in this issue is substantiated.

A man in marriage has the same rights and responsibilities as a woman, and therefore, we propose that a special condition for the artificial termination of pregnancy of a legally married woman is to provide for the written consent of the father of the fetus. When signing such consent, the man must be informed of all possible consequences and risks of abortion (infertility, occurrence of chronic diseases, psychological disorders, etc.).

The availability of such information will ensure the equal rights of women and men, and will directly lead to the fulfillment of part 1. Article 30 of the Family Code of Ukraine, in particular the right to know information about each other's state of health.

Key words: artificial termination of pregnancy, abortion, marriage, family.

Добровільне штучне переривання вагітності (далі – аборт) було та залишається дискусійним питанням для суспільства, правників та представників релігії. Підходи до розуміння та вирішення даної проблематики, в залежності від тенденцій в суспільстві, або посилювалися (наприклад середньовіччя), або навпаки – лібералізувалися (новітній час).

За раптовим та віроломним актом збройної агресії з боку російської федерації проблематика абортів відійшла на другорядний план. Однак війна рф проти України не зменшила актуальності абортів, а в деяких моментах її загострила.

Огляд праць з даного напрямку. Окремим проблемам кримінальної відповідальності за незаконне проведення аборт досліджували такі вчені-юристи, як: С.В. Анощенкова, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, та інші. Вчені адміністративісти майже не розглядали дане питання, та досліджували обрану нами проблематику лише через призму статті 46-2 «Порушення встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (цілительством)» Кодексу України про адміністра-

тивні правопорушення. До таких науковців варто віднести С.Г.Братель, Г.В.Грянка, В.К.Колпаков, Т.О.Коломоєць, Б.О.Логвиненко, В.І.Олефір.

Поняття особистих немайнових прав фізичної (в тому числі право людини на життя), проблеми їх захисту досліджували такі відомі науковці як Жакенов В.А., Красавчикова Л.О., Малєїна М.Н., Ромовська З.В., Суховерхий В.Л. та ін. Що стосується проблеми встановлення моменту виникнення права на життя, гарантії його забезпечення, то це питання було предметом правового аналізу у працях таких вчених як Соловійов А., Стефанчук Р.О., Ярошенко К.Б. [1].

Незважаючи на доволі широкий перелік праць присвячених добровільному штучному перериванню вагітності в рамках цивільного, сімейного та навіть кримінального прав, проблемам спільного прийняття рішення чоловіком та жінкою про проведення аборт не досліджувалося.

Таким чином, **метою** нашої роботи є дослідження можливості залучення чоловіка для прийняття остаточного рішення жінкою про проведення аборт.

Постановка завдання. Враховуючи, що питання участі чоловіка в прийнятті остаточного рішення жінкою про проведення абортів не було предметом дослідження науковців, нам необхідно виконати наступні завдання:

- вивчити досвід зарубіжних країн з добровільного штучного переривання вагітності;
- дослідити правову основу проведення добровільного штучного переривання вагітності;
- визначити роль чоловіка в прийнятті рішення жінкою про добровільне штучне переривання вагітності;
- надати пропозиції щодо ролі чоловіка в прийнятті рішення жінкою про проведення абортів.

Виклад основного матеріалу. Проблеми штучного переривання вагітності притаманна не тільки нашій державі. Без виключення всі країни світу намагаються знайти консенсус між правом жінки вільно здійснити вибір між пологами та абортів і захистом ненароджених дітей. Як правило позиції країн ґрунтуються перш за все на релігійних та культурних нормах, які відповідно знаходять своє відображення в правовому закріпленні.

На сьогодні переривання вагітності дозволена в більш, ніж 50 країнах. Якби абсурдно це не звучало, але конституції даних країн поряд з правом на життя, фактично визнають і право на вбивство [3, с. 42-44].

Проведеним аналізом, всі позиції держав у світі щодо абортів можна поділити на 4 групи:

1) країни, де існує повна заборона абортів, окрім випадків порятунку життя матері (Афганістан, Ангола, Бангладеш, Венесуела, Гватемала, Гондурас, Єгипет, Індонезія, Ірак, Іран, Ірландія, Ємен, Колумбія, Ліван і Лівія, Сальвадор – єдина держава з абсолютною забороною, Сирія, Чилі, Філіппіни);

2) країни, де переривання вагітності дозволене через медичні протипоказання чи в інших виняткових випадках: згвалтування, серйозні патології плоду (Алжир, Аргентина, Болівія, Бразилія, Гана, Ізраїль, Кенія, Коста-Ріка, Марокко, Мексика, Нігерія, Пакистан, Перу, Польща, Уругвай, Іспанія);

3) країни, де таке медичне втручання дозволене лише у випадках медичних та соціально-економічних показань, а також, коли має місце згвалтування, при цьому має бути обов'язкове медичне закінчення, як мінімум двох лікарів (Велика Британія, Індія, Ісландія, Люксембург, Фінляндія, Японія);

4) країни, де існує повна свобода абортів (Австралія, Австрія, Албанія, Бельгія, Болгарія, Угорщина, В'єтнам, Німеччина, Греція, Данія, Італія, Камбоджі, Канада, КНР, Куба, Монголія, Нідерланди, Норвегія, Румунія, Сингапурі, Словаччині, США, Туніс, Туреччина, Франція, Чехія, Швеція, ПАР) [2].

В нашій державі легальний аборт був введений в 1921 р., тобто за радянської доби. Проте в Радянському Союзі до проблеми абортів було різне ставлення. Так, за сталінських часів жінкам було заборонено робити абортів. У зв'язку з цим варто нагадати про значні зміни, які було внесено в Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР 1926 р. на підставі постанови ЦВК і РНК СРСР «Про заборону абортів, збільшення матеріальної допомоги роженицям, встановлення державної допомоги багатосімейним, розширення мережі пологових будинків, дитячих ясел і дитячих садків, посилення кримінального покарання за несплату аліментів та про деякі зміни в законодавстві про розлучення» від 27 червня 1936 р. В 1954 р. було скасовано кримінальну відповідальність за проведення абортів (саму заборону абортів відмінили лише в листопаді 1955 р.).

В сучасній Україні правова легалізація абортів регулюється Основами законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р., Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок штучного переривання вагітності від 12 до 28 тижнів» від 12 листопада 1993 р.,

Інструкцією про порядок проведення операції штучного переривання вагітності на ранніх термінах методом вакуум-аспірації, затвердженої наказом Міністра охорони здоров'я від 28 червня 1994 р. [4, с. 174-176].

Сучасне загострення проблеми між правового регулювання абортів зумовлене збільшенням кількості операцій штучного переривання вагітності. За даними Держкомстату України, усього в Україні лише у 2000 р. було проведено 434223 операції штучного переривання вагітності. Найбільша частка припадає на вікову групу жінок від 18 до 34 років включно – 346214. При цьому співвідношення кількості абортів до кількості дітей, народжених жінками (на 100 дітей) становило 112,7%, тобто операцій штучного переривання вагітності на 12,7% було більше, ніж народжень дітей. Така ситуація впливає на демографічні показники у державі. За даними Держкомстату України, ситуація щодо народжуваності, смертності і природного приросту (скорочення) населення в Україні за 1990-2000 рр. виглядає так: природний приріст у 1990 р. – 27,6 тис. осіб; 1995 – -299,7 тис. осіб; у 1996 – -300,7 тис. осіб; у 1999 – -350,0 тис. осіб; у 2000 – -373,0 тис. осіб [5].

Після 2010-х років тенденція про штучному перериванню вагітності пішла на спад, та уже у 2011 становила 163 668 абортів, а у 2020 – 64 574. Всього за 9 останніх років було зареєстровано 1 096 415 абортів, з яких у державних медзакладах – 1 048 974, а у приватних – 47 441 [6].

Однак враховуючи загальну кількість проведених абортів, це значні втрати для генофонду населення України.

Процедура штучного переривання вагітності в Україні отримала своє правове закріплення.

Так право на аборт належить до одного з репродуктивних прав жінки та закріплене на законодавчому рівні [7].

Зокрема п. 6 статті 281 «Право на життя» Цивільного кодексу України кожній жінці гарантоване право на штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки [8]. Таке право передбачене статтею 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ [9].

На урядовому рівні процедура штучного переривання вагітності регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 144 «Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України», яка гарантує право кожній жінці на аборт у термін до 22 тижнів вагітності [10].

На відомчому рівні дана процедура регламентована Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення» від 24.05.2013 № 423 [11].

Таким чином доводиться констатувати доволі досконалу правову регламентацію проблематики з даного питання державою. В нашій роботі ми навмисно не охоплювали питання проведення абортів внаслідок вагітності через згвалтування, проведення абортів неповнолітнім/малолітнім, чи штучне переривання вагітності через медичні протипоказання пологів, які несуть безпосередню загрозу життю та здоров'ю породіллі.

Сучасне національне законодавство, загалом, дає право жінці фактично вільно та самостійно приймати рішення щодо штучного переривання вагітності в термін що не перевищує 22 тижні зародку.

В той же час, говорячи про роль батька дитини, правового статусу при вирішенні питання проведення абортів він не знайшов. Водночас, згідно Сімейного кодексу України, батьки мають рівні права та обов'язки щодо виховання дитини та щодо піклування про неї. З огляду на це, постає логічне питання про необхідність отримання згоди (письмової) на проведення штучного

переривання вагітності у жінки, яка офіційно перебуває у законному шлюбі. Нажаль дана позиція не знайшла відображення у жодному нормативному акті, цілком перекидаючи право вибору на жінку.

Вважаємо дану позицію дещо не досконалою, тому що:

– частина абортів здійснюється через страх розповісти чоловікові про вагітність побоюючись його реакції.

– чоловік має такі ж права на дитину як і дружина, тому дане питання повинно вирішуватися спільно з урахуванням інтересів кожного;

– частина жінок після штучного переривання вагітності стикається з психологічними проблемами, які доводиться переборювати самостійно, або навіть із залученням фахівців психологів/психіатрів. Спільне прийняття рішення про аборт зменшить переживання.

Саме певний дисбаланс між правами жінки та чоловіка в шлюбі щодо прийняття рішення про штучне добровільне переривання вагітності вимагає певного адміністративного втручання в дану проблематику [12, с. 252-256].

Враховуючи вище викладене, пропонуємо: при прийнятті остаточного рішення щодо штучного переривання вагітності у жінок, які офіційно перебувають у шлюбі в обов'язковому порядку враховувати письмову згоду чоловіка. При отриманні письмової згоди чоловіка на проведення абортів у його дружини, обов'язково, під підпис, інформувати чоловіка про можливі негативні наслідки для фізичного та психічного здоров'я жінки.

У випадку проведення абортів без письмової згоди чоловіка, притягувати відповідних лікарів до кримінальної відповідальності за статтею 134 «Незаконне проведення абортів або стерилізації» Кримінального кодексу України.

Висновки. Проведена робота дозволила нам зробити певні висновки з проблематики адміністративно-право-

вого регулювання добровільного штучного переривання вагітності. Зокрема до таких висновків можна віднести:

Проблематика правового регулювання права жінки на штучне припинення вагітності пройшла довгий історичний період осмислення та прямо залежить від культурно-релігійних тенденцій соціуму. Загалом, погляди на штучне переривання вагітності варіюється від категоричних заборон (країни де домінують закони Шаріату) до ліберальних (країни Західної Європи). Дане питання перебуває в процесі трансформації, про що свідчать систематичні мітинги та буде ще переосмислюватися.

Національне законодавство України з даного напрямку є доволі досконалим та дозволяє жінці на власний розсуд прийняти рішення щодо проведення абортів. Систему законодавства України варто віднести до систем ліберального спрямування.

Водночас, незважаючи на широке коло прав жінок при вирішенні питання по проведення абортів, жодним чином не вказується роль чоловіка, навіть тоді, коли зазначені особи перебувають у законному шлюбі.

На чоловіка в шлюбі покладаються рівні права та обов'язки на рівні з жінкою, а від так, пропонуємо особливою умовою для проведення штучного припинення вагітності жінки що перебуває у законному шлюбі, передбачити наявність письмової згоди батька зародку. При підписанні такої згоди чоловікові в обов'язковому порядку доводяться всі можливі наслідки та ризики абортів (безпліддя, виникнення хронічних хвороб, психологічні розлади, тощо).

Наявність такого інформування забезпечить рівні права жінки та чоловіка, та прямо призведе до виконання ч.1. статті 30 Сімейного кодексу України, зокрема право знати інформацію про стан здоров'я один одного.

Запрошуємо до дискусії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголь Ю. В. Правове регулювання штучного переривання вагітності: проблемні питання. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/1288.pdf>
2. YouTube: Жіночий клуб з Наталією Лелюх. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jsaF-KT2Byo&t=2160s>
3. Паламарчук М.А. Аборт: вбивство чи право на розпорядження власним тілом? Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти [текст]: тези VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, у рамках відзначення Всеукраїнського тижня права, присвяченого річниці проголошення Загальної декларації прав людини та Дню прав людини (Київ, 24 груд. 2015 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ. 2015. 238 с.
4. Науково-практичний коментар до Закону України «Основизаконодавства України про охорону здоров'я» / Борис ЛОГВИНЕНКО. Київ: ВД «Дакор», 2021. 272 с.
5. Правове регулювання штучного переривання вагітності в Україні: цивільний та кримінально-правовий аспекти. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/>.
6. В Україні за 10 років утричі поменшала кількість абортів. URL: <https://susplne.media/132026-v-ukraini-za-10-rokiv-utrici-pomensala-kilkist-abortiv/#:text=>
7. Право на аборт як одне з репродуктивних прав жінки: вступ до проблеми. URL: <https://jurfem.com.ua/pravo-na-abort-vstup-do-problemy/>
8. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закону України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1993, № 4, ст.19
10. Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України. Постанова Кабінету міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/144-2006-%D0%BF#Text>
11. Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.05.2013 № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text>
12. Опацький Р.М. Форми діяльності публічної адміністрації у сфері реалізації ювенальної політики. *Порівняльно-аналітичне право*. URL: http://www.pap.in.ua/3-1_2013/7/Opatskyi%20R.M.pdf